

Socialdemokratin—statsbärare eller samhällsomvandlare?

Dave Zachariah*

10 april 2010

1 Introduktion

Hur gick socialdemokratin från att ha varit en av de mest framgångsrika politiska massrörelserna i historien till en serie nationella partier i politisk kris och djup ideologisk förvirring på ett hundra år? Tesen i denna artikel är att socialdemokratins kris är ett långsiktigt resultat av de fundamentala problem som den reformistiska arbetarrörelsens politiska strategi oundvikligen stöter på i förhållande till staten och ekonomin, och som den ännu inte har löst.

Dessa problem kommer i allt högre grad ställa frågan på sin spets: är socialdemokratins mål att vara statsbärare *eller* samhällsomvandlare?

2 Synen på staten

Den tidiga socialdemokratins kamp för de moderna demokratiska rättigheterna och rösträtten i synnerhet vilade på en impuls som gick tillbaka till antiken, bäst summerad av Aristoteles observationer av det antika Aten:

En demokrati existerar när de som är fria och har det sämre ställt, vilka är i majoritet, har suverän kontroll över regeringen; en oligarki existerar när kontrollen ligger i händerna på de rika och välbeställda, vilka är få.¹

Det var denna klassaspekt som låg till grund för de övre klassernas kamp att förhindra eller underminera demokratin genom århundraden. Borgerliga tänkare, som liberalen John Stuart Mill, oroade sig för ”faran för klasslagstiftning av de som är i numerisk majoritet, då dessa är alla från samma klass”²

* *E-postadress: dave.zachariah@gmail.com.* Tack till Erik Åsell för kommentarer på utkastet.

¹Aristoteles och Saunders (1981), s.245.

²Mill (1862), kap.7, §1.

och kunde därför inte acceptera en lika rösträtt.

Arbetarrörelsens kamp för demokratiska rättigheter var en förutsättning för att den skulle bli en stark massrörelse med bas i industriarbetarklassen. Så länge organisering var olaglig skulle denna strategi för samhällsomvandling förbli omöjlig. Kampen för allmän rösträtt var ett led i strategin. Socialdemokratins spektakulära tillväxt i medlemstal styrkte uppfattningen att erövringen av regeringsmakten via den parlamentariska vägen var oundviklig. Statsmakten skulle användas för reformer med det långsiktiga målet att ”omdana det borgerliga samhällets organisation och genomföra de undertryckta klassernas frigörelse, till betryggande och utveckling av den andliga och materiella kulturen”.³

Arbetarrörelsens uppdelning efter första världskrigets utbrott och Oktoberrevolutionen innebar också en teoretisk uppdelning i synen på staten och följaktligen olika politiska strategier. I socialdemokratins syn var den existerande staten ett instrument som kunde erövrats av arbetarrörelsen medan bolsjevikernas efterföljare menade att staten alltid var ett instrument för de härskande klasserna för att upprätthålla deras herravälde.

Den europeiska socialdemokratin landvinningar skulle visa att kommunistpartiernas syn på staten i kapitalistiska ekonomier var felaktig. De förändrade politiska styrkeförhållandena efter andra världskriget ledde socialdemokratin till regeringsmakten i flertalet länder där den kunde genomföra en rad reformer av stor betydelse. Till och med i ett land som Storbritannien, vars parlamentariska system länge ansetts ha säkrat statsmakten från arbetarrörelsen, kunde Labourpartiet genomföra en rad nationaliseringar av industrier och landets mest betydande reform under 1900-talet:

³SAP:s partiprogram 1911, §1.

införandet av National Health Service som gav befolkningen vård enligt socialistiska principer.

Samtidigt blev det uppenbart för de västeuropeiska kommunistpartierna, exempelvis de stora italienska PCI och franska PCF som vuxit genom sin viktiga roll i den anti-fascistiska kampen, att den revolutionära strategin baserad på bolsjevikernas modell var fruktlös i samhällen med en stabil kapitalistisk ekonomi och en fungerande parlamentarisk stat med allmän rösträtt, då de alla graviterade mot en reformistisk position under efterkrigstiden. I delar av Asien, Afrika och Latin Amerika, där sådana samhällsförhållanden inte rådde hade den ursprungliga strategin fortfarande relevans.

3 Socialdemokratins blinda fläckar

Men även teorin om staten inom socialdemokratins skulle visa sig vara simplistisk.

För det första var arbetarrörelsens kamp för den allmänna rösträtten inte grundad i den klassiska teorin om demokratin som styrelseskick. Ingen av den atenska demokratins centrala institutioner hade framröstade representanter, de lottades istället ut bland medborgarna. Framröstade representanter ansågs vara en "aristokratisk" princip för att välja de "bästa", i termer av status och utbildning. Den metoden användes nästan uteslutande för att välja stadens tio generaler. Bara lottning bland kandidater kunde garantera att fattiga bönder och hantverkare hade den politiska makten. En titt på de nationella parlamenten världen över i termer av klass, kön och etnicitet visar att den atenska insikten var riktig. De befolkas av representanter som inte är statistiskt representativa. För masspartier leder formanen av yrkespolitiker, vars sociala bakgrund skiljer sig från rörelsen, till långsiktiga problem eftersom de riskerar att i allt mindre grad dela dess frågeställningar. Risken ökar då det primära målet är att vinna parlamentsval och när yrkespolitikerna kan säkra ekonomiska privilegier.

För det andra, även om staten kan vara ett juridiskt subjekt och ibland agera enhetligt så är den en hierarki av statsapparater som inte alltid agerar i fas. Det mest extrema fallet är Chile under 1970-3 där klasstillhörigheten inom militärledningen fick

den att se Allenderegeringen som ett hot mot ordningen och beslöt sig för att avsluta den i blod. I det osannolika fallet att den svenska Försvarsmakten skulle vända sig mot en regering är det inte så svårt att gissa vilken politisk riktning den skulle ta. Ett mer närliggande exempel däremot är finansdepartementet eller riksbanken, som kan begränsa regeringens handlingsutrymme i den ekonomiska politiken därmed påverka inriktningen.

För det tredje, flödar statsapparaternas makt från monopolet på det legitima användandet av våld. Inga beslut inom staten, inga direktiv utfärdade av departement, inga lagar stiftade av parlament, skulle vara effektiva utan möjligheten att sanktionera de som inte följer dem. I den mån denna statsmakt används till att reproducera det kapitalistiska sättet att organisera samhället är den till sin effekt kapitalistisk oavsett vilken partifärg eller vilka intentioner en regering har.

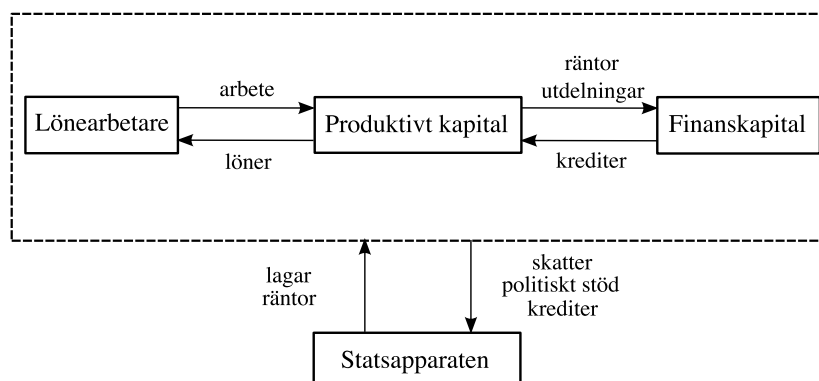
För det fjärde och *mest signifikant är det strukturella beroendet mellan statsapparaterna och den kapitalistiska sektorn*. Det är huvudproblemet med reformismens instrumentella syn på staten och behöver utvecklas mer utförligt.⁴

4 Staten i en kapitalistisk ekonomi

Arbetet som utförs i den kapitalistiska sektorn resulterar i en produkt som fördelas mellan aktörerna i Figur 1. Personer som administrerar staten har en position i ekonomin som ger dem möjligheter till privilegier, rikedom och makt genom dess förmåga att extrahera skatter. Staten förser den kapitalistiska sektorn med ett juridiskt system och lagar utan vilka den inte skulle fungera, men samtidigt är den beroende av skatteintäkter från inkomsterna i sektorn och krediter för att agera i världsekonomin.

Detta beroende tvingar statsadministratörerna att se till att den ekonomiska aktiviteten hålls uppe, oavsett om de är byråkrater eller valda yrkespolitiker; oavsett om deras mål är att bygga upp militär kapacitet eller genomföra sociala reformer. Samtidigt måste de inta ett helhetsperspektiv för att den kapitalistiska sektorns destruktiva effekter—t.ex. kriser och arbetslöshet—inte ska växa utom

⁴Följande analys bygger på Block (1980) som var ett svar på en debatt initierad av Nicos Poulantzas (1969) och Ralph Miliband (1970, 1983) i *New Left Review*.

Figur 1: De centrala aktörerna i en kapitalistisk ekonomi och deras grundläggande relationer.

kontroll, annars riskerar staten snabbt att förlora politiskt stöd från andra delar av befolkningen som den i olika grad är beroende av.

Den ekonomiska aktiviteten är starkt beroende av nivån på investeringarna i ekonomin. Det ger de individuella kapitalen ett kollektivt veto över politiken: Företag gör produktiva investeringar och rentiererna lånar ut kredit beroende på hur de uppfattar lönsamheten och det politisk-ekonomiska klimatet, dvs. om samhället är stabilt; om ekonomin växer; om arbetarrörelsens krav hålls under kontroll; om skattenivån inte stiger, osv. Om kapitalisternas förtroende minskar, sjunker den ekonomiska aktiviteten och statens handlingsutrymme. Det sker i kontexten av konkurrerande stater, som historiskt föregriper kapitalismen, och som agerar i en världsekonomi. En investeringsstrejk följs av kapitalflykt till andra stater och svårigheter att få krediter för utrikeshandel.

Denna strukturella mekanism disciplinerar enskilda stater att under stabila förhållanden bedriva en politik som inte skadar kapitalägarnas förtroende och tvärtom agera för att behålla en stabil utveckling för hela den kapitalistiska sektorn.

5 Tillväxt och reformutrymme

Under vissa historiska perioder—krig, internationella kriser, återuppbyggnad, massmobilisering—förändras styrkeförhållandena mellan aktörerna i ekonomin och de individuella kapitalisternas

förtroende har mindre tyngd. Det skapar ett ökat handlingsutrymme för staten att bedriva alternativ politik beroende på de andra krafterna i samhället.

Men när situationen stabiliseras förskjuts tyngden tillbaka till beroendet på inkomsterna i den kapitalistiska ekonomin. Det skapar förr eller senare monumentala problem för den reformistiska strategin. Det enda sättet att då minska beroendet är att öka den icke-kapitalistiska sektorns andel av produktionen från vilken man kan omfördela resurser för att genomdriva reformer. Inom den tidiga arbetarrörelsen var det givet att det innebar någon form av gemensamt ägande men den hade inte en utarbetad teori för hur ekonomin skulle fungera och praktisk strategi för hur det skulle organiseras.⁵ Den politik som socialdemokratin i huvudsak tillämpade var nationaliseringar av industrier, metoder som vuxit fram i en period av global krigsmobilisering och ekonomiskt sammanbrott 1914-1950.

Frågan om den politiska ekonomins struktur var dock inte central i den reformistiska strategi som etablerades omedelbart efter andra världskriget, då nationalstaterna prioriterade återuppbyggnad och

⁵Se till exempel SAP:s första ”allmänna grundsats” fram till och med 1990 eller det brittiska Labourpartiets *Clause IV* från 1918 till 1995:

To secure for the workers by hand or by brain the full fruits of their industry and the most equitable distribution thereof that may be possible upon the basis of the *common ownership* of the means of production, distribution and exchange, and the best obtainable system of popular administration and control of each industry or service. (Min kursivering.)

industriell utveckling. Styrkeförhållandena i ekonomin försköts till förmån för industrikapitalen och lönearbetare på bekostnad av finanskapitalen; vars rörlighet och förmåga att extrahera räntor och utdelningar begränsades för att upprätthålla höga investeringsnivåer. Under dessa förhållanden kunde socialdemokratin vid regeringsmakten vara en progressiv kraft utan att behöva utmana den ekonomiska ordningen.

De höga investeringsnivåerna bidrog till en enorm välståndsutveckling och möjliggjorde stigande reallöner, en rad sociala reformer samt upprätthållandet av full sysselsättning i Västeuropa utan att fundamentalt skada förtroendet från industrikapitalen. Beroendet på inkomsterna i den kapitalistiska sektorn verkade inte vara ett hinder, tvärtom var reformutrymmet stort. Den kapacitet som arbetarrörelsen byggt upp sedan Andra Internationals bildande 1889 gav slutligen politisk utdelning på en skala som inte var möjlig innan 1945.

6 Hinder på den parlamentariska vägen

Men höga investeringsnivåer medför stora konsekvenser för utvecklingen av en kapitalistisk ekonomi. När arbetskraftens storlek stabiliseras och tillväxttakten på produktiviteten i storindustrier inte kan pressas upp längre kommer höga investeringsnivåer sänka den genomsnittliga lönsamheten på det investerade kapitalet.⁶

Samtidigt koncentreras lönearbetare i industrier som stärker deras förhandlingsförmåga eftersom fackliga aktioner där påverkar en stor del av hela ekonomin.⁷ Den polske ekonomen Michal Kalecki förutsåg redan 1943 att upprätthållandet av full sysselsättning skulle orsaka sådana sociala och politiska förändringar att de skulle minska industrikapitalens förtroende:

⁶Den genomsnittliga profittkvoten följer en dynamisk jämviktskvot $R^* = \frac{g_a + g_p + d}{i}$, där g_a och g_p är tillväxttakten på arbetskraften och produktiviteten, respektive; d är förslitningstakten på det fasta kapitalet och i är bruttoinvesteringarna i förhållande till profiterna. Zachariah (2009) härleder R^* och visar hur den har bestämt lönsamhetsutvecklingen i de avancerade ekonomierna sedan 1960-talet.

⁷Silver (2003).

Under ett tillstånd av permanent full sysselsättning skulle faktiskt detta att ”ge folk sparken” upphöra att spela en roll som ett disciplinärt medel. Chefens sociala position skulle undergrävas och arbetarklassens självtillit och klassmedvetandet skulle växa. Strejker för löneökningar och förbättrade arbetsvillkor skulle skapa politisk spänning.⁸

Vidare skulle industrikapitalen försöka kompensera lönekrav och skatter genom prishöjningar, dvs. inflation, som skadar finanskapitalens intressen.

Med andra ord ledde just det som möjliggjorde reformutrymmet—höga investeringsnivåer—till en lönsamhets- och förtroendekris i de kapitalistiska ekonomierna under mitten av 1970-talet. I stort hade socialdemokratin ingen strategi att falla tillbaka på annat än samma Keynesianska politik. De försök att forma en ny linje resulterade antingen inte i utarbetade politiska program och strategier⁹ eller så kom de för sent.

De mest ambitiösa planerna inom den västeuropeiska arbetarrörelsen var det svenska förslaget om löntagarfonder från 1975 där en andel av förädlingsvärdet från högproduktiva företag skulle överföras till fonder som kontrollerades av rörelsen för att skifta ägandestrukturen. Det skulle långsiktigt ha minskat beroendet på den kapitalistiska sektorn, gett större reformutrymme och inflytande över utvecklingen. Men förslaget kom för sent för att utvecklas som politisk strategi i den internationella kontexten på 1980-talet, och det försvagades dessutom av den av del socialdemokratin som höll fast vid en konfrontationsfri reformistisk strategi vars möjligheter var uttömda.¹⁰

I ett försök att gå en egen väg genomdrev en parlamentarisk vänsterkoalition lett av det franska socialistpartiet 1981 en rad nationaliseringar av industrin och finanssektorn, som en del av en uppsättning reformer. Men trots generösa kompensationer möttes sådan politik vid det laget med sjunkande förtroende, kapitalflykt och följaktligen

⁸Kalecki (1943). Denna prediktion har sitt ursprung i Marx teori om en ”reservarmé” av arbetslösa.

⁹Labourpartiet försökte exempelvis formulera planer för att nationalisera delar av tillverkningsindustrin och sätta in ekonomin i ett offentligt planeringsramverk, men kom inte mycket längre än så. Se Glyn (2006).

¹⁰Olsson och Ekdahl (2002).

makroekonomiska problem.¹¹ Handlingsutrymmet för staten begränsades ytterligare av det europeiska monetära systemets regler. Regeringen valde att göra en helomvändning av politiken 1983, helt i linje med vad teorin om staten predikterar.

Istället för arbetarrörelsen blev det finanskapitalets representanter som tog initiativet i krisen och skiftade styrkeförhållandena i den globala ekonomin under 1980-talet. Kapitalrörligheten öppnades upp, liksom nya marknader och arbetskraftsreserver i öst. Full sysselsättning övergavs till förmån för låg inflation och höga realräntor.¹² Privatiseringar och nedskärningar av skattefinansierade välfärdstjänster följde. Detta innebar också slutet på den framgångsrika ”klassiska” socialdemokratiska politiken. Men istället för att försöka angripa orsaken till det krympande reformutrymmet—det strukturella beroendet på den kapitalistiska sektorn—rörde sig socialdemokratien bort från frågan över huvudtaget och mot den så kallade ”tredje vägen”:

De nationella socialdemokratiska partierna fortsatte med samma mål som de var skapade för, nämligen att vinna parlamentariska val men nu med en internationellt försvagad arbetarrörelse, krympande reformutrymme och övergivande av frågan om en alternativ politisk ekonomi. Vad som återstår då är bara deras roll som statsadministratörer istället för att vara rörelsens medel för en långsiktig samhällsomvandling. I praktiken hade de därmed allt färre alternativ att erbjuda än ”nedskärningar med ett mänskligt ansikte”. Socialdemokratins kris och ideologiska förvirring som i olika grad går igenom Europa är resultatet av denna utveckling. Det har också har lämnat fältet öppet för extremhögern att vinna stöd bland den del av befolkningen som har konservativa sociala värderingar men stöder progressiv ekonomisk politik och därmed hade en anledning att rösta på socialdemokratien.¹³

Men samtidigt blir en återgång till expansiv välfärdspolitik, som hittills förlitat sig på ekonomisk tillväxt för att omfördela resurser och som möjliggjort reformer utan att hota inkomsterna, problematisk när nationalprodukten per capita

måste begränsas för att inte ytterligare driva på ökningen av växthusgaser och användandet av begränsade naturtillgångar. Det lär krympa reformutrymmet ännu mer. Vidare kan inte de viktiga välfärdstjänsterna rationaliseras på samma sätt som i industrin, vilket innebär att en växande andel av totalarbetet måste utföra dem. För att bedriva välfärdspolitik kräver det att en växande andel av ekonomin ska vara under den skattefinansierade offentliga sektorn, vilket gör sådan politik allt mer konfliktfylld och ökar behovet av politiskt stöd (se Figur 1). Det kan dock inte vinnas genom valpropaganda eller ens vanligt opinionsbildande utan genom praktisk politik.

7 Socialdemokratins framtid

För att stärka stödet för den offentliga sektorn bland dess lönearbetare och befolkningen i stort måste den organiseras på ett sätt som är överlägset den kapitalistiska sektorn. Det främsta sättet att göra det bland offentligt ägda företag är att öka medbestämmandet på arbetsplatserna till en nivå som är omöjlig att uppnå i den kapitalistiska sektorn. Det bidrar vidare till en praktisk bildning i självförvaltning och möjligheter att utforska nya innovationer i organisation, teknologi och koordinering av gemensamma resurser. Samtidigt kan den atenska insikten om statsmaktens representativa institutioner inte ignoreras; om socialdemokratien vill segra på denna arena måste institutionerna befolkas av människor från sin sociala bas. Det kräver en omorganisation av dem efter klassiskt demokratiska principer.¹⁴ För att inte delar av de icke-representativa statsapparaterna ska underminera arbetarrörelsens politik vid regeringsmakten måste rörelsen aktivera och utbilda medlemmar inom dessa delar, helst genom oberoende fackföreningar.

Men inget av detta minskar i sig beroendet på inkomsterna i den kapitalistiska sektorn som blir allt mer problematiskt för den reformistiska strategin, särskilt då den offentliga sektorn till största delen producerar skattefinansierade välfärdstjänster och kan därför inte vara en avgörande källa till ekonomiskt handlingsutrymme. Vilka möjligheter återstår för socialdemokratins ursprungliga mål

¹¹Sachs och Wyplosz (1986).

¹²I de länder där full sysselsättning var ett institutionaliserat engagemang tog det längre tid bryta upp politiken, se Therborn (1985).

¹³Se Svallfors (2004).

¹⁴Se Burnheim (1985) för en diskussion om sådana institutioner.

om en genomgripande samhällsomvandling via den parlamentariska vägen?

Klart är att frågan om den politiska ekonomins struktur inte längre kan undvikas utan måste i praktiken vara en central fråga. Man kan bara spekulera i hur utvecklingen hade blivit om den europeiska socialdemokratins lyckats genomdriva löntagarfonder redan på 1950-talet, men det hade givit arbetarrörelsen ett helt annat utgångsläge inför en ekonomisk kris. Frågans relevans återkommer dock oavsett arbetarrörelsen eftersom de växande ekologiska begränsningarna på ekonomisk expansion kräver någon form av makroekonomisk koordinering och planering.

Det franska exemplet illustrerar de potentiella hindren för att förändra den politiska ekonomins struktur via den parlamentariska vägen och att *möjligheterna att ta sig runt dem beror på arbetarrörelsens förmåga att organisera sig utanför de nationella parlamenten*: Hade socialdemokratins fortsatt sitt program skulle det krävt att man övergivit det europeiska monetära systemets regler eller ändrat dem genom politiskt tryck från en internationellt koordinerad arbetarrörelse. Även om det hade lyckats hade troligen problemen med inflationen och bytesbalansen krävt pris- och importkontroll, vilket hade accelererat kapitalägarnas förtroendekris och kapitalflykten. Vid det laget skulle det varit viktigt att hålla igång ekonomins produktiva sektorer av dess lönearbetare och att upprätthålla handelsrelationer över nationsgränserna som på längre sikt hade varit beroende på en internationell politik till arbetarrörelsens fördel.

Detta är dock ett scenario som den nationscentrerade reformistiska strategin har stått helt oförberett inför. Därför måste varje parlamentariskt framsteg användas för att stärka arbetarrörelsens utomparlamentariska kapacitet—att organisera människor, formulera politiska program utifrån sina egna frågeställningar och kontrollera delar av ekonomin—som historien visar tar decennier att bygga upp. Men det är helt avgörande för att framgångsrik reformistisk politik inte enkelt ska kunna rivas upp av ett regeringsskifte.

Socialdemokratinns kris är ett långsiktigt resultat av dess vidhållande av målet om att vinna parlamentariska val utan att ha en utarbetad strategi för att komma runt hindren på den parlamentariska vägen till samhällsförändring. Istället har svaret va-

rit att abdikera på den så kallade ”tredje vägen”—mot avgrunden

Om socialdemokratinns primära mål inte längre är att vara samhällsomvandlare utan ”statsbärande parti” återstår bara dess roll som statsadministratör och den förblir i ett strukturellt behov av att reproducera kapitalistiska produktionsrelationer och därmed en bevarare av klassamhället. Då har den spelat ut sin historiskt progressiva roll.

Referenser

- [1] Aristoteles och T.J. Saunders (red.). 1981. *The Politics*, Penguin Classics.
- [2] Block, Fred. 1980. ”Beyond relative autonomy: state managers as historical subjects.” *The Socialist Register*, vol. 17 (1980), sid. 227-41.
- [3] Burnheim, John. 1985. *Is Democracy Possible?*, University of California Press.
- [4] Glyn, Andrew. 2006. *Capitalism Unleashed—Finance, Globalization and Welfare*, Oxford University Press.
- [5] Kalecki, Michal. 1943. ”Political Aspects of Full Employment.” *Political Quarterly*, vol. 14, no. 4.
- [6] Miliband, Ralph. 1970. ”The Capitalist State—Reply to N. Poulantzas.” *New Left Review* I/59, Jan-Feb. 1970, sid. 53-60.
- [7] Miliband, Ralph. 1983. ”State Power and Class Interests.” *New Left Review* I/138, Mar-Apr. 1983, sid. 57-68.
- [8] Mill, John Stuart. 1862. *Considerations on Representative Government*, Harper & Brothers. Tillgänglig på <http://www.gutenberg.org/etext/5669>
- [9] Olsson, Lars och Lars Ekdahl. 2002. *Klass i rörelse—Arbetarrörelsen i svensk samhällsomvandling*, Arbetarrörelsens Arkiv och Bibliotek, Arbetsarnas Kulturhistoriska Sällskap.
- [10] Poulantzas, Nicos. 1969. ”The Problem of the Capitalist State.” *New Left Review* I/58, Nov-Dec. 1969, sid. 67-78.

- [11] Program för Sveriges Socialdemokratiska Arbetareparti. 1911. Tillgänglig på *Arbetarrörelsens Arkiv och Bibliotek*, <http://www.arbark.se>
- [12] Sachs, Jeffrey och Charles Wyplosz. 1986. "The economic consequences of President Mitterand." *Economic Policy*, vol. 1, no. 2, Apr. 1986, sid. 262-322.
- [13] Silver, Beverly J. 2003. *Forces of Labor. Workers' Movements and Globalization since 1870*, Cambridge University Press.
- [14] Svallfors, Stefan. 2004. *Klassamhällets kollektiva medvetande*, Boréa.
- [15] Therborn, Göran. 1985. *Nationernas ofärd—Arbetslösheten i den internationella krisen*, Arkiv förlag.
- [16] Zachariah, Dave. 2009. "Determinants of the Average Profit Rate and the Trajectory of Capitalist Economies." *Bulletin of Political Economy*, vol. 3, no. 1.